

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים : חברי הכנסת
עאידה תומא סלימאן
איימן עודה
יוסף עטאונה
עופר כסיף
אחמד טיבי

פ/25/360

הצעת חוק הסיוע המשפטי (תיקון – סיוע משפטי לנפגעי אלימות במשפחה), התשפ"ג–2022

1. תיקון התוספת 1. בחוק הסיוע המשפטי, התשל"ב–1972, בתוספת, אחרי פרט 13 יבוא :

"(14) לנפגע אלימות במשפחה, בכל הנוגע לענייני המעמד האישי, כמשמעותם בדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל, 1947–1922,² למעט הנהלת נכסי אנשים נעדרים וסעיפים 3 ו-4 לא יחולו; לעניין פרט זה, "נפגע אלימות במשפחה" – מי שניתנה החלטה שיפוטית המצביעה על קיומה של אלימות מצד בן זוגו, לרבות ידוע בציבור ובן זוג לשעבר, או שניתן אישור על ידי מנהל המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית או העובד הסוציאלי המטפל במניעת אלימות במשפחה על כך שהמבקש מטופל בשירותי הרווחה בין היתר על רקע אלימות כאמור, או שהמבקשת שוהה במקלט לנשים מוכות, כהגדרתו בסעיף 7(ג)(5) לחוק עבודת נשים, התשי"ד–1954³."

דבר הסבר

מטרתו של מערך הסיוע המשפטי לאפשר לאוכלוסיות מוחלשות, כלכלית או חברתית, להתמודד עם המערכת המשפטית המורכבת בישראל, ולממש את הזכויות המגיעות להן. באמצעות מתן ייצוג וייעוץ משפטי ללקוחות, שומר מערך הסיוע המשפטי על עקרון השוויון בין הצדדים המתדיינים ועל קיומו של הליך משפטי הוגן.

לעיתים קרובות, כתוצאה מהדינמיקה של הקשר האלים בו חיו, נפגעי אלימות במשפחה אינם מחזיקים באמצעים כלכליים עצמאיים שיאפשרו להם מימון ייצוג משפטי עבור ההליכים המתנהלים עקב פרידה, גירושין או נושא אחר שקשור למעמד אישי. כתוצאה מכך, נפגעי אלימות במשפחה רבים

¹ ס"ח התשל"ב, עמ' 95.

² חוקי אי"י, עמ' (ע) 2738, (א) 2569.

³ ס"ח התשי"ד, עמ' 154.

מוצאים עצמם במצב בו אין להם את המשאבים הנחוצים כדי לזכות במשאבים המגיעים להם על פי דין. ואולם, הוראות חוק הסיוע המשפטי, התשל"ב-1972 ותקנות הסיוע המשפטי, התשל"ג-1973 המסדירות את תנאי הזכאות לסיוע משפטי, מותירות רבים מהנפגעים מחוץ לגדר הזכאות. זאת, כתוצאה ממבחן כלכלי נוקשה שאינו לוקח בחשבון את הסיטואציה הקשה בה הם נמצאים או את חוסר היכולות שלהם להשתמש במשאבים המשפחתיים בשל יחסי האלימות והשליטה. כך לדוגמה, מי ששכרו חורג ב-300 שקלים חדשים מהרף שנקבע במסגרת תקנות הסיוע המשפטי, על אף שסובל מאלימות קשה ומוכחת, לא יקבל סיוע משפטי בהליכי הגירושין. ללא עזרה ממקור חיצוני אדם כזה לא יוכל להעמיד לעצמו ייצוג משפטי ויאלץ לוותר על זכויותיו בדין או להישאר בקשר מתעלל. בשנים האחרונות אף הוקשחו ההנחיות בעניין הזכאות לסיוע משפטי, בפרט בעניין תביעות הנוגעות לענייני קטינים, וכתוצאה מכך צומצמה האוכלוסייה הזכאית עוד יותר וגדלה הפגיעה בזכויותיהם של נפגעי אלימות במשפחה ושל ילדיהם.

לאור האמור, ועל מנת להבטיח שנפגעי אלימות במשפחה יוכלו לתבוע את הזכויות המגיעות להם בענייני מעמד אישי, מוצע להרחיב את הזכאות לסיוע משפטי לנפגעים אלה בכל הנוגע לענייני המעמד האישי, הכוללים בין היתר תביעות רכוש בין בני זוג, תביעות מזונות ילדים ותביעות משמורת.

יצוין כי הצעת החוק עולה בקנה אחד עם מה שנקבע באמנה למניעה ומאבק באלימות כלפי נשים ואלימות במשפחה (אמנת איסטנבול). אמנה זו, המהווה את המסמך המשפט הבינלאומי העדכני ביותר ביחס לאופן בו מדינות מצופות לטפל בתופעת האלימות במשפחה, כוללת הוראה מפורשת לפיה על מדינות לקבוע זכות לעזרה משפטית ולסיוע משפטי ללא עלות לקורבנות אלימות במשפחה (סעיף 57 לאמנה), האמנה למניעה ומאבק באלימות כלפי נשים ואלימות במשפחה).

כידוע, בעקבות משבר הקורונה חוותה מדינת ישראל עלייה מדאיגה במקרי אלימות במשפחה. במיוחד בימים אלה, ישנה חשיבות דרמטית להעניק סיוע לנפגעי אלימות במשפחה לא רק במועד היציאה מהקשר האלים, אלא גם בהליכים המשפטיים הסבוכים המתנהלים לאחר מכן. סיוע משפטי לנפגעי אלימות במשפחה בכל הקשור לענייני המעמד האישי תאפשר להם לממש את זכויותיהם, בדרכם לעצמאות כלכלית.

הצעת החוק נכתבה בסיוע המרכז לקידום מעמד האישה על שם רות ועמנואל רקמן באוניברסיטת בר אילן.

הצעות חוק זהות הונחו על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חברת הכנסת מירב בן ארי (פ/1981/24), על ידי חברת הכנסת עאידה תומא-סלימאן (פ/2235/24), על ידי חברת הכנסת אמילי חיה מואטי (פ/3022/24) ועל ידי חברת הכנסת אורלי לוי אבקסיס (פ/3377/24). הצעת החוק זהה לפ/1981/24 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ה בכסלו התשפ"ג (19.12.2022)